

UDC 339.9

DOI: 10.48077/scihor.23(12).2020.99-108

FEATURES OF INTERNATIONAL ECONOMIC INTEGRATION IN LATIN AMERICA

Nadiia Kryvenko*

NSC "Institute of Agricultural Economics"
03680, 10 Heroiv Oborony Str., Kyiv, Ukraine

Article's History:

Received: 04.11.2020

Revised: 29.11.2020

Accepted: 20.12.2020

Suggested Citation:

Kryvenko, N. (2020). Features of international economic integration in Latin America. *Scientific Horizons*, 23(12), 99-108.

***Corresponding author.**

Abstract. The growth of the importance and number of integration groups continues, with agreements concluded by countries on all continents. This affects not only the development of their member countries, but also third countries, in particular trade with them. A considerable number of trade and economic associations have been established in Latin America, and although scholars mainly study the MERCOSUR, it is advisable to consider other groups, and the integration of developing countries begins in Latin America. The purpose of the study is to investigate the development of integration processes in Latin America and the specific features of foreign trade of specific trade and economic associations. For this purpose, the studies of foreign and Ukrainian scientists, statistical data of international organisations, as well as methods such as analysis and synthesis, comparative, historical, graphic methods were used. The study considered the reasons of integration in Latin America, which were conditioned by internal problems of the countries, the separate stages of such integration, specifying features of each stage; the advantages of integration that became a driving force of development of trade were also considered. It is advisable to take into account the factors that contributed to the integration of future regional trade agreements, as well as the level of development of individual integrating countries, their participation in other trade and economic associations, international organisations and other factors. Calculations on the areas of trade indicated that in 2018, compared with 1995, the total and intra-regional exports of the studied integration groups increased, and the share of the latter did not drop below 10.5%, except for the Andean Community, and in some groups reached 20%, although this period was described with a decrease for most trade and economic associations. The results of the study suggest the development of integration processes in Latin America, but it is necessary to consider the influence of internal and external economic factors, as well as methods of regulation and adaptation

Keywords: regional trade agreements, integration groups, trade, export, intraregional export

ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В ЛАТИНСЬКІЙ АМЕРИЦІ

Надія Василівна Кривенко

ННЦ «Інститут аграрної економіки»
03680, вул. Героїв оборони, 10, м. Київ, Україна

Анотація. Зростання значення та кількості інтеграційних угруповань продовжується, причому угоди укладаються країнами усіх континентів. Це впливає не лише на розвиток їх країн-членів, але й на треті країни, зокрема торгівлю з ними. Значна кількість торговельно-економічних об'єднань сформована країнами Латинської Америки, і хоча вчені досліджують переважно МЕРКОСУР, проте доцільно розглянути й інші угруповання, причому інтеграція країн, які розвиваються, розпочинається саме в Латинській Америці. Метою статті є дослідження розвитку інтеграційних процесів у Латинській Америці та особливостей зовнішньої торгівлі окремих торговельно-економічних об'єднань. Для її досягнення було використано праці закордонних та українських вчених, статистичні дані міжнародних організацій, а також методи аналізу та синтезу, порівняльний, історичний, графічний та ін. Розглянуто причини інтеграції в Латинській Америці, що було зумовлено внутрішніми проблемами країн, окремі її етапи, зокрема наведено особливості кожного з них, а також виявлено переваги інтеграції, що стало рушійною силою розвитку торгівлі. Доцільно враховувати фактори, які сприяли інтеграції при укладанні майбутніх регіональних торговельних угод, а також рівень розвитку окремих країн, що інтегруються, участь їх у інших торговельно-економічних об'єднаннях, міжнародних організаціях та інші фактори. Розрахунки щодо напрямів торгівлі показали, що в 2018 р., порівнюючи з 1995 р., загальний і внутрішньорегіональний експорт досліджуваних інтеграційних угруповань зростав, причому частка останнього не опускалась нижче 10,5 %, за виключенням лише Андського співтовариства, а по окремих угрупованнях досягала й 20 %, хоча протягом зазначеного періоду для більшості торговельно-економічних об'єднань вона зменшилась. Враховуючи отримані результати, існують підстави прогнозувати розвиток інтеграційних процесів країн Латинської Америки, проте варто врахувати вплив внутрішніх та зовнішніх економічних факторів, а також методи регулювання та адаптації

Ключові слова: регіональні торговельні угоди, МЕРКОСУР, інтеграційні угруповання, торгівля, експорт, внутрішньорегіональний експорт

ВСТУП

В останні роки значення міжнародної економічної інтеграції продовжує зростати, про що свідчить збільшення кількості інтеграційних угруповань, а також створення їх країнами, що розвиваються, і країнами з різним рівнем економічного розвитку тощо. Доцільно розглянути особливості об'єднання країн Латинської Америки враховуючи те, що це передусім країни, які розвиваються, а також те, що частина їх належить до найбільших експортерів на світовому ринку, зокрема аграрної продукції, наприклад Бразилія та Аргентина. Варто зазначити, що Спільний ринок країн південного конусу (МЕРКОСУР) досягло найвищого економічного розвитку серед інших інтеграційних угруповань континенту, а також високого й серед світових, тому значна частина досліджень зосереджується саме на цьому об'єднанні, зокрема К. Калтентлер і Ф.О. Мора, досліджуючи

латиноамериканську економічну інтеграцію, аналізують МЕРКОСУР [1].

Вченими аналізуються й окремі етапи інтеграції, а також розвиток зовнішньої торгівлі та зміни у торговельній політиці тощо, при цьому вважаємо, що доцільно розглянути та визначити особливості інтеграційних процесів угруповань усього континенту, проаналізувати місце окремих об'єднань на світовому ринку, виділити проблеми інтеграції. Досить важливим є питання інтеграції МЕРКОСУР та ЄС, особливо із врахуванням євроінтеграційних прагнень України. Так, Ю. Олійник називає їх «двома найпотужнішими інтеграційними об'єднаннями», причому вважає, що створення зони вільної торгівлі (ЗВТ) призведе до зменшення залежності МЕРКОСУР від Північноамериканської зони вільної торгівлі та переваг у торгівлі, а для ЄС виникне можливість формування ще одного центру багатопольярного світу [2, с. 134]. Варто

зазначити, що К. Калтентлер і Ф.О. Мора беруть під сумнів можливість створення наднаціональних органів у МЕРКОСУР, що є характерним для ЄС, розглядаючи мотиви інтеграції [1]. Хем Ц. Беснет і Д. Прадхан у своїх дослідженнях дійшли до висновку щодо перспектив поглибленої економічної інтеграції країн МЕРКОСУР [3, с. 107].

С.Р. Кеїчило проаналізував відповідність МЕРКОСУР теоріям регіональної інтеграції, при цьому враховував її особливості, характеристики країн-членів та ін., а також порівняв угруповання з ЄС, і вважає, що повністю пояснити процес регіональної інтеграції в МЕРКОСУР теорії інтеграції не можуть [4, с. 117]. Дослідник також зазначає, що країни протягом багатьох років не розробили узгоджених правил торгівлі, які могли б сприяти інтеграції [4, с. 132]. Х.К. Беснет і С.К. Шарма, досліджуючи можливості інтеграції в Латинській Америці, проаналізували показники семи найбільших економік Латинської Америки: Аргентини, Бразилії, Чилі, Колумбії, Мексики, Перу та Венесуели – і прийшли до позитивних висновків [5, с. 551]. Ж.С. Ліма, аналізуючи латиноамериканський регіоналізм зазначає, що після колапсу Всеамериканської зони вільної торгівлі (ФТАА) інтеграційні процеси стали різномірними [6, с. 339].

Зважаючи на викладене вище можна стверджувати, що питання латиноамериканської інтеграції є досить актуальним, важливим і багатограним, причому вагомість вибраної теми підтверджується також і намаганнями створення ЗВТ окремими угрупованнями та країнами з найбільшими інтеграційними об'єднаннями.

МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ

Теоретичною основою дослідження стали наукові праці українських і зарубіжних вчених, а також статистичні дані міжнародних організацій. У статті використано історичний метод, методи аналізу та синтезу, порівняльний, графічний, економіко-математичний.

В умовах зростання значення міжнародної економічної інтеграції та країн Латинської Америки на світовій арені, дослідження здійснювалось із врахуванням розвитку інтеграційних процесів в історичному аспекті, а також особливостей окремих інтеграційних угруповань. Причому інтерес викликано тим, що в Латинській Америці об'єднуватись почали країни, які розвиваються, і це зумовило дослідження особливостей їх інтеграції, виділення окремих етапів, кількості країн-членів в угрупованнях тощо і відповідно виявлення

результатів. Оскільки рівень економічного розвитку країн-членів має вагоме значення для розвитку міжнародної інтеграції, то це призвело до аналізу окремих країн, при цьому важливим також стало дослідження причин інтеграції в Латинській Америці, зокрема з врахуванням наслідків збільшення обсягів виробництва, а також причин її прискорення в цьому регіоні.

Враховуючи розвиток і значний експортний потенціал окремих інтеграційних угруповань Латинської Америки, визначено частку, яку вони займають у світовій торгівлі та здійснено їх порівняння. Проаналізовано динаміку загального та внутрішньорегіонального експорту та визначено частку останнього з метою дослідження розвитку інтеграції, для чого використовувались статистичні дані ЮНКТАД. Порівняння товарної структури експорту інтеграційних угруповань здійснювалось на основі статистичних даних центру по міжнародній торгівлі Світової організації торгівлі та ООН.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Еволюція та особливості інтеграційних процесів у Латинській Америці

У Латинській Америці створено низку інтеграційних угруповань: Центральноамериканський спільний ринок – ЦАСР (САСМ), Андське співтовариство – АС (CAN), Карибська співдружність – КАРИКОМ (CARICOM), Латиноамериканська асоціація інтеграції – ЛАІ (LAIА), Спільний ринок країн Південного конусу – МЕРКОСУР (MERCOSUR) – що характерно й для інших частин світу, зокрема Європи: ЄС, Європейська асоціація вільної торгівлі (ЄАВТ) та ін., а також Африки: Економічне співтовариство країн Західної Африки (ЕКОВАС), Митний та економічний союз Центральної Африки (ЮДЕАК) та ін. – хоча рівень інтеграції їх об'єднань досить відрізняється.

Регіональна інтеграція в Латинській Америці розпочалась ще в 1960 р., коли було створено Латиноамериканську асоціацію вільної торгівлі (ЛАВТ), ціль якої полягала у створенні спільного ринку в Латинській Америці, і це сприймалось як перший крок до економічної інтеграції цієї частини світу [5, с. 552]. Так, з 1960-х рр. у Латинській Америці, як і в інших регіонах країн, які розвиваються, почали створювати інтеграційні угруповання [7, с. 52], причому з країн, що розвиваються, першими почались об'єднуватись країни саме Латинської Америки [8, с. 89]. Так, було створено десятки угруповань, кількість їхніх

учасників змінюється від 2-х до 15; переважають двосторонні регіональні торговельні угоди (77,4 %), як і у світі, більшість угод створено за моделлю «Південь-Південь» [7, с. 54]. Варто зазначити, що поняття економічної інтеграції в латиноамериканській економічній та юридичній літературі ототожнюється з конкретними її формами [9].

Д.О. Лабзова, розглядаючи економічні причини інтеграції латиноамериканських країн зазначає, що індустріаліція, яка здійснювалась до 1960 рр. відчула складнощі, спричинені значною мірою економічною роз'єднаністю. Так, внутрішні

ринки більшості країн не могли забезпечити попит на продукцію їх підприємств, крім того погіршились умови експорту на традиційних зовнішніх ринках, що стало стимулом до розширення внутрішньорегіонального експорту [10]. Необхідно також зазначити, що ці причини можуть сприяти інтеграції й інших країн, і на них варто зважати при укладанні регіональних торговельних угод.

Враховуючи особливості латиноамериканської інтеграції та збільшення кількості інтеграційних угруповань протягом десятиліть, варто розглянути окремі її етапи (табл. 1).

Таблиця 1. Особливості Латиноамериканської інтеграції відповідно до окремих етапів

№ етапу	Період	Особливості
1 етап	1960–1980 рр.	У 1960 р. підписано першу угоду – Латиноамериканська ЗВТ. Реальної інтеграції не було, розвивалась промислова співпраця. До 1990 р., угруповання даного регіону, як й інші інтеграційні об'єднання, членами яких є країни, що розвиваються, не досягли рівня ЗВТ через: низький рівень економічного розвитку; однотипну структуру економіки та експорту; низький рівень розвитку інфраструктури; низький ступінь економічної взаємозалежності. У результаті, увага зосереджувалась на виробничій співпраці в межах регіону (як інструменті підвищення сприяння підвищення рівня економічного розвитку країн-членів), а не торговельній лібералізації
2 етап	1990–2000 рр.	Охоплює період 1990-х рр. в межах нового регіоналізму, коли угруповання АС, КАРІКОМ, ЦАОР провели консультацію на основі нових угод про ЗВТ, щодо активізації інтеграції; формується МЕРКОСУР; до 2000 рр. діяло 4 угруповання у формі ЗВТ чи МС
3 етап	серед. 2000 рр. – до т.ч.	Викликаний перенесенням наголосу в інтеграції з торгівлі на політику, що відобразилось в АЛБА (Боліваріанський альянс для народів нашої Америки), УНАСУР (Південноамериканський союз націй), які були створені через політичні цілі, а це стало однією з причин стагнації більшості інтеграційних проєктів регіону. Особливістю є динамічне формування нових угруповань, приблизно 90 % з тих, що зараз діють, зокрема Тихоокеанський альянс

Джерело: складено на основі [7, с. 52–53]

Таким чином, для успішного розвитку інтеграційних процесів вагоме значення мають економічний розвиток країн, високий рівень розвитку інфраструктури, структура економіки та експорту тощо, хоча і підвищення економічного розвитку країн є одним з очікуваних наслідків інтеграції. Г.М. Костюніна та О.А. Козлова зазначають, що, як і в інших регіонах країн, що розвиваються, інтеграція в Латинській Америці стала стимулом росту товарообігу, хоча обсяг цього ефекту не настільки значний, як в угрупованнях, членами яких є розвинені країни [7, с. 64].

Економічний розвиток країн Латинської Америки та його значення в контексті міжнародної економічної інтеграції

У 2003–2012 рр. Аргентина випереджала більшість країн за середньорічними приростами ВВП (7,1 %), чого не спостерігалось майже 100 років, з 1914 р. [11, с. 69]. Крім того, на думку П. Яковлєва, сучасні процеси в Латинській Америці підтверджують, що

XXI століття стає періодом історичного підйому країн, які розвиваються [12, с. 55]. Дослідник також вважає, що регіон вступив у друге десятиліття як постійна величина концентричної системи міжнародних відносин, про що свідчать: участь Бразилії в БРІКС (до цієї групи країн входять Бразилія, Росія, Індія, Китай, ПАР), а також Бразилії, Аргентини та Мексики у роботі «великої двадцятки» (на країни припадає переважна частина торгівлі та населення світу), розгортання інтеграції в регіоні у нових форматах, перезавантаження латиноєвропейських відносин, торговельно-економічний поворот низки провідних країн у бік тихоокеанської Азії, приєднання до АТЕС (Азійсько-Тихоокеанське економічне співробітництво).

Варто зазначити, що в останнє десятиліття ХХ ст. у Латинській Америці були жорсткі ринкові реформи монетарного спрямування, які мали неоднозначні фінансові та макроекономічні наслідки. І хоча результати неоліберальної теорії

та практики здавались досить невтішними, на межі тисячоліть спостерігались значні зміни. Так, криза та найбільший у світовій історії дефолт по суверенним боргам в Аргентині та невпорядковані явища в інших країнах регіону призвели до переосмислення моделей і змістовних напрямів економічного та соціально-політичного розвитку. Це сприяло формуванню концепції господарського росту, де передбачалось: збільшення ролі держави в процесі відтворення; розширення внутрішнього споживчого ринку через цілеспрямовану боротьбу з бідністю, підвищення життєвого рівня основної маси населення; інтенсивна географічна та галузева диверсифікація зовнішньоекономічних відносин та активніша участь у системі світогосподарських зв'язків, вбудування в глобальні виробничі ланцюги латиноамериканських економік; значне збільшення розмірів і кількості латиноамериканських приватних і державних транснаціональних компаній, так званих «транслатинос» чи «мультилатинос» [12, с. 55–56].

Варто зазначити, що застосування нової моделі провідними латиноамериканськими країнами призвело до прискорення економічного росту, що також став більш стійким. Значною мірою підвищенню динаміки економічного росту сприяла кон'юнктура на світових ринках, що забезпечувала зростаючий попит і високі ціни на сировинні та продовольчі товари, ціни на які виросли в середньому вдвоє у 2000–2012 рр. Так, внаслідок поєднання зовнішніх факторів і внутрішніх зусиль, у 2000–2012 рр. спостерігалось зростання регіонального ВВП у 2,7 рази, водночас більш ніж у 3 рази збільшився товарний експорт, у 5,3 – валютні резерви, у 4,5 – накопичений обсяг прямих іноземних інвестицій. Причому латиноамериканські країни навіть самі в ці роки стали значними експортерами капіталу. Так, накопичений обсяг прямих зарубіжних інвестицій «мультилатинос» у 2011 р. перебільшив 1 трлн дол., що в 5 разів перевищило показник 2000 р. Крім того, одночасно спостерігалось послаблення боргового навантаження на економіку, зокрема – значне зниження розміру державного боргу щодо ВВП. Причому збільшення значення Латинської Америки підтвердилось і вирішенням відповідних глобальних проблем, передусім глобальної та енергетичної, адже країни можуть значно збільшити виробництво сільськогосподарської продукції та вклад у забезпечення світової продовольчої безпеки. Підставою до цього є, наприклад, те, що в Латинській Америці в 1990–2011 рр.

виробництво пшениці зросло на 60 %, кукурудзи – майже в 3 рази, рису – удвічі, сої – більш ніж у 4 рази, м'яса – на 144 %, тростинного цукру – у 2,5 рази. З ростом виробництва виникла можливість не лише більше заповнити внутрішній ринок, але й збільшити експорт, так у 2000–2012 рр. сільськогосподарський експорт латиноамериканських країн збільшився майже в 4 рази (з 57,7 до 220,4 млрд дол.). При цьому, заслуговує на увагу позитивний досвід окремих країн регіону, зокрема Бразилії, щодо вирішення продовольчого питання [12, с. 56–57].

Але іноземні інвестори не виявляють бажання засновувати в Латинській Америці підприємства, які займаються науково-дослідними та дослідно-конструкторськими роботами (НДДКР), однак спостерігаємо протилежну ситуацію стосовно Бразилії, де низка західноєвропейських компаній створили підприємства щодо розробки нових технологій (зокрема Volkswagen, Fiat, Ericsson, Siemens), хоча порівняно з Сінгапуром, Індією, Китаєм і деякими іншими азійськими країнами, дана форма застосування іноземного капіталу є досить обмеженою в Латинській Америці [13, с. 52]. Так, Бразилія помітно виділяється серед інших країн регіону, причому розробка НДДКР в країні може сприяти утриманню нею лідируючого положення й у майбутньому як у межах МЕРКОСУР, так і Латинської Америки, а також диверсифікації експорту, причому готової продукції.

Країни Латинської Америки не відчули впливу значних міждержавних конфліктів так, як європейські та азійські, оскільки довго залишались на «периферії» великої світової політики [14, с. 182]. Тобто, коли країни знаходяться не в центрі світової політики, вони отримують менші переваги, але застраховані й від значних витрат, хоча товарна та географічна диверсифікація торгівлі, диверсифікація інвестицій є однією з передумов стабільності та розвитку. При цьому всю увагу не варто зосереджувати лише на найбільших країнах-імпортерах, потрібно розвивати зовнішньоекономічну діяльність і з країнами, які знаходяться на «периферії», оскільки це призводить до низки позитивних наслідків, причому вони менше відчують наслідки світових змін.

І хоча спостерігається зростання значення країн Латинської Америки на світовій арені та створення ними інтеграційних угруповань, проте для об'єднань регіону характерні свої складнощі щодо інтеграції. Д.В. Романов зазначає, що три

угруповання: Андська група (яка була створена однією з перших у 1969 р. Болівією, Еквадором, Перу, Колумбією, Чилі та Венесуелою), Централь-ноамериканський спільний ринок і КАРИКОМ не змогли врегулювати митну та податкову політику, налагодити тісні економічні зв'язки, причому приєднатись до МЕРКОСУР прагнули Болівія, Венесуела та Колумбія [15, с. 455].

Хоча вчені виділяють причини, які призвели до прискорення інтеграції в Південній Америці: 1) до створення більш відкритих і більших ринків підштовхували зростання доходів від використання нових технологій та інвестицій, а також посилення конкуренції в торгівлі (було очевидним, що закритість ринку зумовить уповільнення темпів розвитку по всіх напрямках); 2) лібералізація зовнішньої торгівлі, до якої вдалися у кінці 1980-х рр. (введення єдиних тарифів та усунення нетарифних обмежень створювали умови для укладання дво- та багатосторонніх угод щодо лібералізації торгівлі, а це було неможливим в умовах закритої економіки. Також запровадження пільгових тарифів та їх усунення у певних секторах економіки стимулювали товарообмін у регіоні); 3) радикальний перегляд механізмів інтеграції в регіоні [16, с. 387]. Отже, на зазначені причини та заходи також доцільно зважати в разі укладання регіональних торговельних угод, розробці відповідних нормативно-правових документів, але необхідно враховувати також й особливості кожної країни-члена, її участь у інших інтеграційних угрупованнях, міжнародних організаціях та інші чинники.

«Відкритий регіоналізм»: позиція ООН

Вагоме значення країн Латинської Америки та їх інтеграції також підтверджується тим, що Економічна комісія ООН для них у 1994 р. (на XXV сесії) ввела поняття «відкритого регіоналізму», що ґрунтувалось на 9-ти напрямках:

1) провести галузеву лібералізацію ринків товарів і послуг, диференційовану для різних країн за часом;

2) широкомасштабна лібералізація ринків з участю якомога більшої кількості країн, передусім тих, які є традиційними партнерами;

3) забезпечити, згідно з правилами Світової організації торгівлі, стабільність і прозорість лібералізації;

4) підвищити роль регіональних інститутів у макроекономічній стабілізації країн для мінімізації ризику виникнення нових криз;

5) для захисту національної економіки виходити з помірних протекціоністських заходів щодо третіх країн і поступово перейти до спільних зовнішніх тарифів (у разі потреби);

6) скоротити трансакційні витрати між країнами та в межах кожної країни, забезпечити конвертованість національних валют, підписання платіжних угод;

7) на основі підписання галузевих угод сприяння передачі технологій;

8) розробити спеціальні заходи для пристосування економічно менш розвинених країн і регіонів, зокрема за рахунок зменшення протекціонізму, надання фіскальних пільг для залучення інвестицій;

9) розробити гнучкі інституційні структури щодо залучення широких мас населення [17, с. 266–267]. Особливо важливим виступає питання передачі технологій, оскільки це є однією з основних передумов економічного розвитку особливо в сучасних умовах, а також застосування помірних протекціоністських заходів.

Тенденції зовнішньої торгівлі окремих інтеграційних угруповань

Доцільно розглянути місце окремих інтеграційних угруповань на світовому ринку, розвиток їх загального та внутрішньорегіонального експорту та ін. Важливо зазначити, що частка окремих латиноамериканських угруповань у світовому експорті досить невисока і змінювалась незначно, зокрема в 1995–2018 рр. ЦАСР у межах 0,2–0,3 %, АС – 0,4–0,8 %, КАРИКОМ – 0,1–0,2 %, ЛАІ – 4,1–5,7 %, МЕРКОСУР – 1,7–2,4 % (табл. 2).

Таблиця 2. Частка окремих інтеграційних угруповань Латинської Америки у світовому експорті всіх товарів, %

Інтеграційні об'єднання	Роки																	
	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
ЦАСР	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	
АС	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,7	0,7	0,8	0,7	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	
КАРИКОМ	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	
ЛАІ	4,1	5,2	5,1	5,3	5,2	5,2	5,2	5,5	5,6	5,7	5,5	5,3	5,2	5,1	5,2	5,2	5,3	
МЕРКОСУР	1,8	1,8	2,1	2,1	2,1	2,3	2,2	2,3	2,4	2,3	2,2	2,0	1,8	1,8	1,8	1,8	1,7	

Джерело: розраховано автором за даними UNCTAD [18]

Дійсно, частка МЕРКОСУР на світовому ринку є однією з найбільших порівняно з іншими об'єднаннями, причому варто врахувати й прагнення створення зони вільної торгівлі з ЄС, який є одним з найбільших світових імпортерів. Разом з тим експорт усіх наведених угруповань помітно

збільшився, зокрема в 2018 р., порівнюючи з 1995 р., ЦАСР виріс у 4,5 рази, АС – 5,7, КАРИКОМ – 3,1, ЛАІ – 4,8, МЕРКОСУР – 3,9 рази. Хоча протягом зазначеного періоду в окремі роки обсяги експорту були значно вищими, ніж у 2018 р., що видно з прикладу МЕРКОСУР (рис. 1).

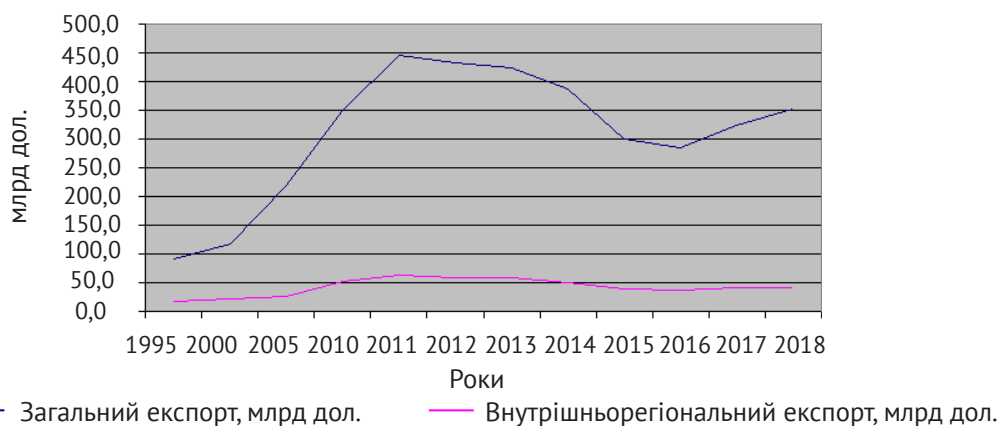

Рисунок 1. Динаміка загального та внутрішньорегіонального експорту усіх товарів МЕРКОСУР (MERCOSUR), 1995–2019 рр.

Джерело: складено автором за даними UNCTAD [18]

Частка внутрішньорегіонального експорту всіх інтеграційних угруповань, крім АС (CAN) не була меншою 10,5 % (КАРИКОМ), а максимальні значення дорівнювали 21,8 % (ЦАСР) і 19,1 % (МЕРКОСУР). У 2018 р., порівнюючи з 1995 р.,

збільшився загальний і внутрішньорегіональний експорт кожного зазначеного інтеграційного угруповання (табл. 3), проте частка останнього загалом збільшилась лише у ЦАСР.

Таблиця 3. Динаміка внутрішнього та позарегіонального експорту (млрд дол.), а також частка регіонального у експорті окремих інтеграційних угруповань, %

Інтеграційні об'єднання	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2014	2015	2016	2017	2018
Загальний експорт											
ЦАСР	9,3	15,4	22,7	31,5	37,8	39,6	40,5	38,7	38,5	41,6	41,6
АС	21,2	25,5	51,0	100,2	134,9	142,5	132,2	96,6	91,4	109,4	120,5
КАРИКОМ	5,8	8,1	14,7	17,8	23,2	21,4	22,4	17,8	14,5	16,3	18,3
ЛАІ	209,5	329,4	537,1	835,5	1032,1	1046,4	1008,1	854,6	824,5	925,4	1012,5
МЕРКОСУР	90,7	116,9	220,6	350,3	445,8	433,6	386,4	300,9	285,0	324,4	352,1
Внутрішньорегіональний експорт											
ЦАСР	1,5	2,5	3,9	5,8	6,8	6,9	7,4	8,0	8,2	8,7	9,1
АС	1,8	2,0	4,6	7,9	9,3	10,2	9,9	7,7	7,2	7,9	9,0
КАРИКОМ	0,8	1,3	2,1	2,3	2,7	2,4	2,6	2,1	1,7	1,9	1,9
ЛАІ	37,5	46,9	79,7	139,9	171,8	172,3	152,9	118,4	107,4	122,4	129,4
МЕРКОСУР	17,3	21,1	25,6	51,6	62,5	57,7	51,0	40,1	37,3	40,9	42,3
Частка внутрішньорегіонального експорту в загальному експорті, %											
ЦАСР	15,6	16,0	17,2	18,3	17,9	17,4	18,2	20,8	21,4	20,9	21,8
АС	8,5	7,9	8,9	7,9	6,9	7,2	7,5	8,0	7,9	7,2	7,4
КАРИКОМ	14,4	15,7	14,4	12,8	11,8	11,2	11,7	12,0	12,0	11,4	10,5
ЛАІ	17,9	14,2	14,8	16,7	16,6	16,5	15,2	13,9	13,0	13,2	12,8
МЕРКОСУР	19,1	18,1	11,6	14,7	14,0	13,3	13,2	13,3	13,1	12,6	12,0

Джерело: складено автором за даними UNCTAD [18]

Тобто спостерігалось зростання як загального, так і внутрішньорегіонального експорту, причому більше – першого (загального) для усіх торговельно-економічних об'єднань, окрім ЦАСР. Угрупування експортують продукцію різних товарних груп (табл. 4), і основні з них наведено для ЦАСР, КАРИКОМ, МЕРКОСУР, причому

агропродовольча продукція входить до десяти найбільш експортних товарів ЦАСР (їстівні плоди та горіхи, цукор і кондитерські вироби, різні харчові продукти, жири та олії тваринного або рослинного походження), а також MERCOSUR (насіння і плоди олійних рослин, м'ясо та їстівні субпродукти, зернові культури).

Таблиця 4. Основні експортні товари інтеграційних угруповань ЦАСР, КАРИКОМ, МЕРКОСУР

ЦАСР	КАРИКОМ	МЕРКОСУР
08 їстівні плоди та горіхи	27 палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	27 палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки
90 прилади та апарати оптичні, фотографічні	89 судна	12 насіння і плоди олійних рослин
61 одяг та додаткові речі до одягу, трикотажні	28 продукти неорганічної хімії	26 руди, шлак і зола
17 цукор і кондитерські вироби з цукру	71 Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напідорогоцінне каміння	02 м'ясо та їстівні субпродукти
85 електричні машини	29 органічні хімічні сполуки	10 зернові культури
39 пластмаси, полімерні матеріали	61 одяг і додаткові речі до одягу, трикотажні	23 залишки і відходи харчової промисловості
21 різні харчові продукти	84 реактори ядерні, котли, машини	87 засоби наземного транспорту, крім залізничного
III. 15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	72 чорні метали	84 реактори ядерні, котли, машини
48 папір і картон	86 залізничні локомотиви	72 чорні метали
61 одяг та додаткові речі до одягу, текстильні	26 руди, шлак і зола	47 маса з деревини

Джерело: складено автором за даними [19]

Разом з тим, вагома частка припадає на експорт не агропродовольчої продукції, що видно з наведених даних. Варто зазначити, що розвиток економічної інтеграції країн Латинської Америки характеризується дією двох протилежних тенденцій, а саме: посилюється проникнення іноземних монополій в угруповання, а з іншого боку загострюється боротьба за економічну самостійність у регіоні [9, с. 2]. В.Я. Красільчук зазначає: «Інтеграція постає одним з ключових процесів економічного розвитку країн Латинської Америки і Карибського басейну». Водночас найхарактернішими рисами інтернаціоналізації господарських зв'язків даного регіону є: тривалість, складність і суперечливість латиноамериканської інтеграції [20, с. 129]. І хоча існує чимало складнощів, проте існують вже позитивні наслідки інтеграції країн Латинської Америки, і вона розглядається як одна з передумов їх економічного розвитку.

ВИСНОВКИ

Отже, у Латинській Америці спостерігається створення значної кількості інтеграційних угруповань, причому вперше почали об'єднуватись ті країни, які розвиваються. Найвищого розвитку серед низки інтеграційних угруповань досягло МЕРКОСУР, проте проведене дослідження дає підстави стверджувати про наявність перспектив розвитку інтеграційних процесів у регіоні. До того ж вагомим для країн стало розширення внутрішньорегіональної торгівлі, що й вимагало укладання регіональних торговельних угод. Варто звернути увагу на особливості інтеграції в окремі періоди, що дозволило виділити окремі її етапи. Доцільно враховувати причини, які сприяли прискоренню інтеграції (застосування нових технологій, лібералізація торгівлі та ін.), оскільки це можна застосувати і для інших угруповань.

Аналіз показав, що частка інтеграційних угруповань у світовому експорті є порівняно

невисокою, але одна з найвищих спостерігається у МЕРКОСУР, причому об'єднання збільшують обсяги загального та внутрішньорегіонального експорту, хоча частка останнього у 2018 р. порівняно з 1995 р. переважно зменшилась, але за виключенням АС (CAN) в жодному з наведених угруповань не опускалась нижче 10,5 % (КАРІКОМ) і досягала до 20 % у окремих угрупованнях. Щодо товарної структури експорту, то у ЦАСР та МЕРКОСУР значна частина припадає на агро-продовольчу продукцію. Вагомими для розвитку інтеграційних процесів є торговельна політика, концепції розвитку окремих країн та низка інших факторів. Розвиток інтеграційних процесів в Латинській Америці є важливим для країн регіону та третіх країн, особливо враховуючи наявність природних ресурсів, кількість населення, участь країн в міжнародних організаціях, прагнення щодо поглиблення інтеграції та укладання ЗВТ МЕРКОСУР з ЄС, й низку інших чинників.

RERERENCES

- [1] Kaltenthaler, K., & Mora, F.O. (2002). Explaining Latin American economic integration: The case of Mercosur. *Review of International Political Economy*, 9(1), 72-97.
- [2] Oliynyk, Y. (2015). EU-MERCOSUR cooperation as an example for future integration of Ukraine. *Ukrainian National Idea: Realities and Prospects for Development*, 27, 129-135.
- [3] Basnet, H.C., & Pradhan, G. (2017). Regional economic integration in Mercosur: The role of real and financial sectors. *Review of Development Finance*, 7(2), 107-119. doi: 10.1016/j.rdf.2017.05.001.
- [4] Caichiolo, C.R. (2017). The Mercosur experience and theories of regional integration. *Contexto Internacional*, 39(1), 117-134. doi: 10.1590/s0102-8529.2017390100006.
- [5] Basnet, H.C., & Sharma, S.C. (2013). Economic integration in Latin America. *Journal of Economic Integration*, 28(4), 551-579. doi: 10.11130/jei.2013.28.4.551.
- [6] Lima, J.S. (2018). Latin America's decentred economic regionalism: From the FTAA to the Pacific Alliance. *Contexto Internacional*, 40(2), 339-359. doi: 10.1590/s0102-8529.2018400200001.
- [7] Kostyunina, G.M., & Kozlova, O.A. (2018). Integration processes in Latin America as a factor in promoting foreign trade. *Russian Foreign Economic Bulletin*, 4, 51-67.
- [8] Romanova, Z. (2005). Latin America: Regional integration at a new stage of development. *World Economy and International Relations*, 10, 88-98.
- [9] Grygorian, A.S. (2011). Economic integration in Latin America on the experience of MERCOSUR and the possibility of its application for EURASEC. *Science and Education: Economy and Financial Economy; Entrepreneurship; Law and Management*, 9, 33-39.
- [10] Labzova, D.A. (2017). MERCOSUR as an example of integration cooperation of Latin America countries. *Innovative Economy*, 2(11). Retrieved from <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=29457558>
- [11] Yakovleva, N. (2014). Argentine model of post-crisis development. *World Economy and International Relations*, 2, 67-76.
- [12] Yakovlev, P. (2014). Geopolitical reversal of Latin America countries. *World Economy and International Relations*, 7, 55-65.
- [13] Klochkovskii, D. (2013). Latin America: Problems of economic modernization. *World Economy and International Relations*, 12, 47-55.
- [14] Volynets, O.V. (2012). *World experience of state management of integration: International legal sources and spatial strategies for Ukraine*. Kyiv: Kafedra.

- [15] Romanov, D.V. (2001). International processes in transition economies: Latin America Option. In *Problems of Foreign Economic Relations Development and Attraction of Foreign Investments: Regional Aspect* (pp. 455-456). Donetsk: Vasyl Stus Donetsk National University.
- [16] Rybalkin, V.E. (Ed.). (2012). *International economic relations*. Moscow: INITI-DANA.
- [17] Livencev, N.N. (Ed.). (2006). *International economic integration*. Moscow: Economist.
- [18] Official website of the UNCTADSTAT. (n.d.). Retrieved from <https://clck.ru/SvwFC>
- [19] Official website of the International Trade Centre. (n.d.). Retrieved from <https://cutt.ly/kjBH3q6>
- [20] Krasilchuk, V.Ya. (2004). Dynamics of international groups in Latin America. In V.S.Budkin, Yu.L.Grinchenko, & M.A.Dudchenko (Eds.), *International integration processes of modernity* (pp. 129-163). Kyiv: Znanya Ukrainy.